

İçindekiler

Çevirenin Yenilenmiş Önsözü • 7
Önsöz olarak • 13
Pencere • 15
Benden Kavramımı Çaldılar! • 16
Kongreciler • 18
YPD • 20
Bana Bir Zamanlar,
Kendini Zorla Kabul Ettiren • 22
Uyuyan Kadın • 24
Uyanınca Ağrı • 26
Kafa ve Oda • 28
Düşleyen Olabilecek Bir Düşünce • 29
Gözaltında Özgürlük • 31
Kendinden Nasıl Kaçılır? • 33
Bir Çiçek Adı • 34
Çöküntüler • 37
Nostalji • 39
Taedium Vitae • 41
Düş Kırıklığına Uğrayan ve Uğratanlar • 42
Büyük Elem • 44
Ölüm Ruha Çöktüğünde • 45
Gözyaşları, Hıçkırıklar • 47
Zalim Organlar • 49
Yaşlanmak • 50
Romana Elveda • 51
Şimdiki Zamanda Analiz • 53
Cisimleşme • 55
Kesme Durak • 57
Çerçevelemek • 59

Yüz Yüze • 61
Anlam Arayan Adam • 63
Aşırı Duyarlılar • 65
Makara Oyunu (genel) • 67
Bana Geri Gelecek, Geri Geliyor • 70
Hiçbir Zaman Başaramayacağım • 71
Ad Eksikliği • 72
Çocukluk • 74
Bellek • 75
Anılar • 76
Okuma Türleri • 77
Kesinlikler • 79
Söylemek ve Yeniden Söylemek • 82
Gerektiği Gibi Sevmek • 83
Kendini İyileştirmek • 85
İş Aleti • 88
Halkın Temsilcileri • 90
Baltalama • 92
Kötüler • 94
Coitus Ininterruptus • 97
Neden? • 98
Sonradan Gelmek • 99
Ersatz • 101
Arbeit • 102
Yönetmek • 103
Mikroskop Teleskop • 104
Freud Esinlendiğinde • 105
Büyük Ayırıcı • 108
Omega • 110
Fizikler • 113
Silinme • 114
Aydınlıklar • 115

Çevirenin Yenilenmiş Önsözü

J.-B. Pontalis'in 2000 tarihli ve "Özel Bir Sözcük Dağarcığı" tanıtımıyla çıkan kitabını sıcağı sıcağına aynı yılın yaz aylarında "Sıla" adlı tekneyle yaptığım bir mavi yolculuk sırasında dostlarla söyleşilere kulak kabartırken çevirmişt看.

J.-B. Pontalis, Pascale Frey'in aktardığına göre kamyon şoförü, ilkokul öğretmeni ya da kadife sesli bir şarkıcı olmak arasında çok tereddüt etmiş ve sonrasında sözcüklere duyduğu aşk onu psikanalist-yazar olmaya itmiştir.

Pontalis, altmışlı yıllarda döneminin en önemli Fransız psikanalisti Jacques Lacan'ın divanında tanışır psikanalizle. Aynı dönemde Jean Paul Sartre'a hem öğrencisi olduğu hem de onun "Modern Zamanlar" (*Les Temps Modernes*) dergisinin yayın kurulunda çalıştığı için hayli yakındır. Yine o yıllarda, 1967'de J. Laplanche ile birlikte yazdıkları ve uluslararası bir üne kavuşan *Psikanalizin Sözcük Dağarcığı* (*Vocabulaire de la Psychanalyse*) yazılışının üstünden yarım yüzyıl geçtikten sonra bile psikanalizin temel yapıtlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Onun yaşamı üç mekân arasında bölünmüştür. Sabahları Paris'te Bac sokağını geçip Gallimard yayınevindeki odasında bulur kendini. Yönetmeni olduğu "Bilinçdışı Anlama" ve "Biri ve Öteki" gibi dizilerin ve 1970-1994 yılları arasında yayımlanan "Yeni Psikanaliz Dergisi"nin yayımı ile ilgilenir. Öğleden sonra sokağın karşısına geçer ve psikanalist olarak çalıştığı odasına kapanır. Yazları ise, Brötanya'da "Belle-Île" adasındaki evinde kitaplarının içine gömülür. Ama tüm bu mekânlarda yeğlediği, dışarıya açılmak için pencerenin önünde olmaktır.

Güncel yaşamında bu üç mekân arasında bölünen ama kendini hep aynı yerde konumlayan J.-B. Pontalis, *Pencereler*'de psikanaliz ile edebiyatı birbirine karıştırır ve neredeyse yeni bir tür yazı biçimi yaratır. Ötekini dinlemek ve anlamakla kendini yazmak, anlatmak etkinliklerini yılların deneyiminden süzerek ve birbirinden ayrıl-

maz bir sarmal yapı içinde sunar bize. Kısa ama yoğun metinlerdir bunlar. Yaşamın içinden gelen, yaşamın içinden geçen metinler. Bir psikanalist-yazarın kaleminden çıkanlar. Gerçekten de Pontalis'in kaleminde olgu öyküsü, özyaşamöyküsü, roman ve psikanalitik deneme sınırlarını yitirir, birbirlerine karışırlar. Bu karışımı Pontalis yeni bir yazı türü "kendiniyazmak" (*autographie*) olarak adlandırır. Kendiniyazmak onun için kendiliğin yazısıdır (*graphie de soi*) ve yazıyla bir özneben (*je*) oluşturmayı amaçlar.

Kendiniyazmak özyaşamöyküsünden farklıdır çünkü o, yolunda rastladığı Pontalis'in terimiyle "belleğin dibi delik torbasını" kullanır. İçine en önemli belgelerden, en sıradan karalamalara kadar tüm geçmişin tıkıştırıldığı bu dibi delik torba, geçen zamanın en ufak sarsıntısıyla kim bilir ne kadar anının yitip gitmesine neden olmuştur? Ama bu delik torba kendiniyazmak deneyimiyle Pontalis'e öznebeni, tamamlanmış bir anlatının bilişsel biçiminin dışında tanımlama olanağını da sunar.

Evet, psikanalistler sıklıkla yazarlar. Önemli sayıda yazarın da psikanalikle ilgilendiği bilinir. Ancak bir de "psikanalist-yazar"lar vardır. Jacques Meunier'nin "gezgın-yazar"lar için söylediklerini onlara da uyarlayarak şöyle diyebilir miyim? Bir psikanalist-yazarı iki böldüğümüzde bir psikanalist ve bir yazar ortaya çıkmaz, iki yarım psikanalist-yazar ortaya çıkar. İşte, J.-B. Pontalis bunlardan biridir.

Evet, J.-B. Pontalis bu çifte kimliğiyle, çift kökenli metinler sunuyor bize. İki soyun, iki ailenin, iki geçmişin ürünü olarak her bireyin kökenindeki ikiliğe, yani melezliğe gönderme yapmıyorlar mı? Burada melez sözcüğünün Arapça kökenindeki "karanlık, karışıklık" anlamlarını da düşünürsek J.-B. Pontalis *Pencereleler*'de bize, karanlıktan ve karışıklıktan ancak kökendeki ikiliği kabul ederek ve bir üçüncü olarak çıkabileceğimizi gösteriyor. Çifte-eşeyliliğin sonucu olan üçüncülüğe elbette onun vurguladığı gibi dışarıya bakmayı, dahası dışarıdan da bakmayı sağlayan *Pencereleler*'le erişebileceğimizi de bilerek.

Talat Parman
(2001-2022)

Laure için

Ah! Pencere, sen beklemenin ölçüsü
Başka bir yaşama doğru
Yaşam sabırsızlıkla aktığında
Ne çok doluyorsun.

Sen ki ayırıyorsun ve cezbediyorsun,
Deniz gibi değişerek –
Aynadaki görüntümüz birdenbire,
Aradan nasıl gördüğümüzle karışarak;

Yazgının varlığıyla
Tehdit edilen bir özgürlük parçası olarak
Bizim aramızda eşitleniyor
Dışarının fazlasıyla büyüklüğü.

Rainer Maria Rilke

Önsöz Olarak

Bazı sözcükleri seçmemizin nedeni ne? Neden bize bazıları sevimli, bazıları tiksindirici geliyor, bazıları ise hiçbir şey demiyor ya da artık bir şey demiyor? Bir de öyle yüklü olanlar var ki, onlardan acilen kurtulmak istiyoruz?

Buradan, *Sözcük Dağarcığı*'ma¹ ait, bu kez özel olana, belli sayıda sözcüğü sıralayacağım, benim için anlamalarını, çağrıştırdıklarını açıklamaya çalışacağım, kişisel kullanıma yönelik bir küçük sözlük yapma projesi doğdu.

“Kişisel kullanıma yönelik bir küçük sözlük”: Herkesi psikanalistlerin ortak mülkü olan kavramların ötesine, ki bu ortak mülke herkes bir alet kutusu gibi başvurur, kendininkiyle buluşmaya davet etmenin bir biçimi.

Başlangıçtaki proje gerçekleştirme sırasında biraz değişti. Yalnızca aklıma gelen sözcükler değil, fakat hastalarla, dostlarla ve okumalarla karşılaşmaların bende bıraktığı izler, imgeler de eklendi.

Dahası, bir sözlükte, alfabeyi Adan Z'ye izlemese de kapanmış, bitmiş bir şey vardır. Oysa benim niyetim, örneğin tutarlı olmak iddiası ile kendi üzerine kapanan söylemlerde olduğu gibi, her türlü kapalı olana karşı olmaktı. Daha çok kendimi açmayı ve belki okuyucuya da birkaç pencere açmayı hedefliyordum, eski doktorların şu önerisini sahiplenerek: “Biraz hava değiştirmelisiniz, size iyi gelecektir.”

1 Burada J. Laplanche ile birlikte yayımladıkları *Psikanalizin Sözcük Dağarcığı* kitabına gönderme yapılmaktadır. (ç. n.)

Pencere

Analist koltuğum pencerenin yanında: Ağaç yaprakları, kuş sesleri. Yazı yazdığım masa: Her zaman pencerenin kenarında; yazlık evde fundalığa bakıyor, orman ve ilerde deniz. Heyecanlı ve şaşkın bir leyleğin beni ziyarete geldiği olur ve bir an odada sağa sola uçar.

Çocukluğumun dairesinde ise tersine, okul masamın karşısındaki pencere artık kullanılmayan bir garajın duvarına bakıyordu.

Uçakta, pencere kenarındaki koltuğa oturmak; trende yine pencere tarafı. Bugünün trenlerinde kompartımanlar boyunca koridorda yer alan büyük pencerelerin artık indirilmiyor olması, üç dilde yapılmış uyarılara karşın kıvılcımları yakalamak için dışarı sarkmamak ne kötü.

Pencereleri açılmayan havalandırılmalı otel odaları ne berbat. Açık araba ile daracık köy yollarında ilerlemenin hazzı. Orada “konutta” kapalı kalmak yok, açık hava, rüzgâr, birkaç damla yağmur, hem içerideyim hem dışarda, hem koltuğumdayım hem kırdam.

Ressamların pencereleri: Vermeer, Friedrich, Bonnard – hele Bonnard. Pencerede kadınlar, çok yakındaki bahçeye doğru veya daha uzaklara, göğe, görünmeze yönelen bakışlar; aman boşluğa yönelmesin de. Erkeklerin pencerede resmedilmesi, ben anımsamıyorum ama elbette vardır, var olanlar da bir balkondan şehre tepeden bakacak şekilde çizilmişlerdir. Erkekler başka şeyi arzulamayı bilmiyorlar mı?

Yaşamımın dönemlerini birbiri ardına sıralanan açık pencereler olarak tanımlayabilirim: Arkadaşlarla aileden uzağa ve mahallemin dışına çıkmalar, yabancı dilleri öğrenmek, felsefe dersi, sınır ötesine yaptığım ilk yolculuklar, aşklarım (hepsi değil...), okumalarım ve yeniden okumalarım, divanda analizim, koltukta analizlerim.

Çelişki: Kapıların, onların kapalı olmasında ise ısrar ederim: Her oda kendine özgü iyi sınırlanmış bir kullanıma sahip olmalıdır.

Benim öznel “yerleştirmem” hem açık pencereler hem de kendine ait odalardır.

Benden Kavramımı Çaldılar!

Çok eski bir okumanın anısı, Pauvert'in "Özgürlükler" dizisinde yayımlanan bir yergi kitabının, adı sanırım "Yapısalcı Sabahlar"dı. Ulm sokağında altmışlı yıllar. Canguilhem ve daha şimdiden Lacan'ın ortak etkileri. Birden *Okul*'un bir öğrencisi (sonradan "Yazılar"ın "temel kavramlarının dizinini" hazırlayacak olan Jacques-Alain Miller² olmasın bu?) salona giriyor ve bağırıyor: "Kavramımı benden çaldılar!" Gerçek veya uydurulmuş bu öykü çok hoşuma gidiyor. Bir meslektaşın bir yeni-kavramı, *kendi* kavramını geliştirdiğini gördüğümde her zaman bu öyküyü anımsarım. O zaman adlarını hastalıklara verdikleri için bugünlere kalan bütün şu doktorları düşünürüm: Cottard, Gilles de la Tourette sendromları, Dupuytren, Kaposi, Charcot hastalıkları. Hastalık var oldukça gelecek kuşaklara kalmanın en güzel yolu.

En ufak bir kavram icat etmediğim, hemen herkes gibi "insanlık hastalığı" dışında hiçbir şey bulmadığım için kıskanıyor muyum acaba? Gerçek şu ki, kavramlara karşı olan güvensizliğim giderek artıyor.

"Kavram bir nesneyi ötekenden ayıran şeyin unutulmasından oluşur." (Nietzsche). Demek ki, bir kavramın oluşumunun şartı unutmadır: Özgül olanın, tekil olanın, farklı olanın unutulması. Bir masa diyorum, *bu* masayı unutuyorum; bir takıntılı diyorum ve bana konuşan kişiyi unutuyorum; babayla özdeşleşim diyorum ve hiçbir şey dememiş oluyorum; aktarım diyorum ve kendimi bu ölçüsüz aşktan ya da acımasız kinden uzak tuttuğumu sanıyorum; annesel aktarım diyorum ve hangi anneye seslendiğini bilmiyorum.

2 Yazılar (*Les Ecrits*) Jacques Lacan'ın 1966'da yayımlanan ve çeşitli tarihlerde yayımlanmış yazılarından oluşan iki ciltlik yapıtı. Bu yapıtı yayına hazırlayan damadı psikanalist Jacques Alain Miller'dir. Burada *Okul* olarak söz edilen ise Lacan'ın kurduğu 'Paris Freudcu Okulu'dur (Ecole Freudienne de Paris). Ulm sokağı ise Fransa'nın en önemli yüksek öğrenim kurumlarından Ecole Normale Supérieure'ün Toplumsal Bilimler ve Edebiyat bölümü Paris'te Ulm sokağında yer alır. Lacan'ın seminerleri bir süre bu binada yapılmıştır. (ç. n.)